

שאלה: אשה שואלת האם מותר לה ללכת לבית הקברות. השאלה בין בזמן לוויית המת או בין בזמן שעולים בני המשפחה ליום השבעה וליום פקודת-השנה (שקוראים באידיש: יאהרצייט).

תשובה: נפסק בשולחן ערוך (יורה דעה, סימן שנ"ט, סעיפים א-ב):
(א) מקום שנהגו לצאת נשים לפני המטה, יוצאות. מקום שנהגו לצאת לאחר המטה, יוצאות [=הערה, הטעם לסדר זה: הוא כדי שהגברים לא יביטו בנשים ההולכות וצועדות לפניהם – סנהדרין כ ע"א]. ועכשיו נהגו שאין יוצאות אלא לאחר המטה, ואין לשנות:

(ב) יש למנוע מלצאת נשים לבית הקברות אחר המטה:

לכאורה יש סתירה בין סעיף א (המתיר לצאת) לבין סעיף ב (האוסר לצאת).
מבאר הש"ך על המקום:

"יש למנוע כו'. כלומר שיצאו אחר המטה וכדלעיל סעיף א', אבל יש למנוע שלא יצאו לבית הקברות אחר המטה שאם עושים כן גורמים רעה לעולם ח"ו".

כלומר ליד ביתו של המת, או ליד בית החולים שם יצאה נשמתו, יוכלו הנשים לבוא. אבל לא לצאת יחד עם הארון עד לבית הקברות. הרבה עדות בבני ישראל בימינו אינן מקיימות הלכה זו.

מאיפה לקח השו"ע מקור להוראה זו? מציין ה"בית יוסף" שמקורו בזוהר (ח"ב דף קצו ע"א). אמנם גם בגמרא בבלי (ברכות נא ע"א) יש מעין עצה לא להביט בנשים כשחוזרות מבית הקברות, אבל הפוסקים לא העתיקו זאת כאיסור.

כעת אציע לפי דעתי מה יכול להיות הטעם לדברי הזוהר. כידוע הנשים, על פי הרוב, הן רגשיות יותר מהגברים. כאשר מת להם מת, הן שבורות ביותר וזועקות בטענה "למה ה' עשה כך? והרי היה הנפטר אדם צעיר! והרי לא הצליח לראות בנישואי צאצאיו!" ומביעות תרעומת על בית דין של מעלה. והגברים שהם מושפעים בהרבה מהדמעות, וכואב להם מהצער של הסובלות, גם אצלם תִּקְנֵן בלב מין תמיהה ותלונה על מעשה ההמתה של הנפטר. מפקפקים על דינו של הקב"ה. ולכן קבעו שיש מין טומאת הרעיון שתיוולד כאשר הנשים יגיעו עד לבית הקברות וההטמנה בקרקע, ואמרו בזוהר למנוע זאת.

אבל באמת יש טעם נוסף. בית הקברות שם שולטת מדת הדין. הרי יש לאדם טמא להזהר פן תתדבק בו טומאה יתרה. בשו"ע או"ח (סוף סי' תקנט) מביא רמ"א המנהג ללכת לבית הקברות ביום ט' באב. אבל כתב שם "מגן אברהם" (ושם העתיק "באר היטב" דבריו) "וכתב בכתבי האריז"ל דאין לילך על הקברות

אלא לצורך הלוויית המת, ובפרט אם לא תיקן עון קרי, כי מתדבקים בו החיצונים". ["חיצונים" הוא כינוי לרוחות רעות וקליפות מהסטרא אחרא]. כתב "חיי אדם" (סי' קלח סעיף ה) "ואמנם צריכים ליזהר מאוד שלא יכנסו לקברות מי שהוא טמא קרי, כי אז החיצונים מתדבקים בו". וברור שאפילו כל מי שקיים חיי אישות עם אשתו הוא בכלל. ופרט לחסידים הטובלים יום יום, רוב ציבור אינו טובל. ובכן גם על רוב ציבור הגברים להזהר לא להכנס לבית הקברות. ומפני חשש טומאה זו כתב ג"כ "חיי אדם" (בסוף פרק ג של ספרו) שאשה שהיא טמאה וטרם טבלה, לא תצא לבית הקברות.

נדמה לי כי כיון שכל המשפחה יוצאת לבית הקברות, גם אשה שהיא טמאת נדה תתבייש להודיע על כך, וכדי להסתיר זאת היא בכל אופן תצא יחד עם השאר. לכן כתב שו"ע (בסימן שנ"ט) איסור גורף.

והכלל הוא כי גם לגברים, אין מנהג היציאה לבית הקברות משובח. הרמב"ם (הל' אבל פ"ד ה"ד) מנע זאת לחלוטין. והרב חתם סופר (שו"ת יו"ד סי' של"ח) טען שיש בזה חשש של דרכי אמורי, של ה"דורש אל המתים", ומצא מקורו במסכת שמחות (פרק ח).

המשנה ברורה (בסימן תקנ"ט ס"ק מא) כתב שמפני חשש ה"חיצונים" אין ללכת עד קרוב לארבע אמות של הקבר, אלא יש לעמוד מרחוק. ולדעתי, אפילו ההולכים לקברו של צדיק, כיון שיש עוד קברות סמוכים לו, גם שם יש חיצונים.

לכן אם האשה תשמע בקולך תדריך אותה לא ללכת עד לבית הקברות. ואם לוחצים עליה לבוא, תעמוד ליד הכניסה לבית הקברות ולא תכנס לשם. אמנם יודע אני כי הרבה מאד מהציבור אינו שומר דין זה, בכל זאת על כל אשה יראת שמים לקיים דיני השולחן ערוך והרמב"ם.